

Rury znormalizowane po spawaniu nie wykazywały po zluutowaniu pęknięć. Autor nie znajduje ścisłego uzasadnienia przyczyny pęknięcia, przypuszcza jednak, że zrekrytalizowane przez ogrzanie w mosiądzu ziarna dają przy przekrytalizowaniu drobniejsze, a na granice ich wciska się mosiądz. Za możliwe uważa również to, że naprężenia przy przekrytalizowaniu powstałe są większe od wytrzymałości tworzywa rur przy 1100° i że to powoduje pęknięcie materiału. Mimo że teoretycznie nie wyjaśniono zjawiska w dostateczny sposób, stwierdzenie przyczyn jest bardzo ważne dla praktyki. Wskutek strat cynku, mosiądz tężeje i wtedy dla uzyskania mniejszej gęstości kąpeli lutowniczej podnoszą robotnicy jej temperaturę, czego — rzecz oczywista — należy się starać unikać. (Dr.-Inż. Riede. S t. u. E. 49 (1929), str. 1161).

K—d.

OBRÓBKA METALI.

Pasowania.

W komunikacie Niemieckiego Komitetu Normalizacyjnego (DIN), w zeszycie drugim „Maschinenbau” z r. b. omówione są dokonywane w Niemczech usiłowania, zmierzające do znormalizowania pasowań włączanych w klasie „Schlichtpassung”, równoważnej pod względem dokładności z klasą 4-tą układu polskiego. Dotychczas istniały już normy parowozowe (LON 202—205), przewidujące pasowania włączane w klasie „Schlichtpassung”, oraz normy wagonowe (WAN 25), przewidujące jedno pasowanie włączane i jedno skurczowe w klasie „Grobpassung”; jednak dla ograniczonych obszarów średnic. Nowe projekty pasowań włączanych w klasie „Schlichtpassung” pochodzą z niemieckiego urzędu uzbrojenia oraz fabryki Hanomag i Linke-Hoffman-Busch. Pierwszy jest raczej fragmentaryczny, inne, rozciągnięte na obszary od 10—500 mm, obejmują liczny szereg pasowań włączanych, opartych jednak na niemieckiej jednostce pasowań ($0,005 \sqrt[3]{d}$), co, jak zostało wyraźnie stwierdzone, sprzeciwia się istocie pasowań włączanych. To też średnie wciski [wahają się np. dla jednego i tego samego pasowania (Pr 5 — Hanomag) w granicach od $\frac{D}{1000}$ (dla $D = 360 \div 500$ mm) do $\frac{D}{100}$ ($D = 10 \div 18$ mm)! Ujemna cecha niemieckiego układu pasowań, ujawniająca się w tym, że charakter pasowania (zwłaszcza w pasowaniach luźnych i bardzo ciasnych) zależy od wymiaru nominalnego, występuje tu bardzo wyraźnie. Widać w tym wielkie trudności, jakie napotyka przemysł niemiecki, usiłując swe pasowania włączane mimo wszystko „włoczyć” w ciasne i nieodpowiednie dla nich ramy pierwiastka sześciennego z wymiaru nominalnego.

Charakterystyczne jest też usiłowanie wprowadzenia pasowań włączanych do „Schlichtpassung”, a więc do klasy o (tak małej) stosunkowo dokładności, że wartość tych pasowań wydaje się być problematyczną; jest to oczywiście następstwem braku w układzie niemieckim klasy pośredniej między „Feinpassung” i „Schlichtpassung”, jakiejś „Mittelpassung”, odpowiadającej naszej klasie 3-ej.

Omawiany komunikat podaje też projekt wstępny pasowań włączanych w klasie 2-ej, opracowany przez komitet ISA (międzynarodowego komitetu normalizacyjnego), złożony z przedstawicieli Niemiec, Szwajcarii, Szwecji, Czecho-

łowacji i Francji i mający za zadanie opracować projekt międzynarodowego układu pasowań. Jak wiadomo, komitet ten postanowił ograniczyć początkowo zakres swych prac do obszaru średnic do 180 mm, gdyż w tych granicach różnice układów są stosunkowo nieznaczne i doświadczenie zdobyte znacznie większe. Z zadowoleniem stwierdzamy, że pasowania włączane według propozycji tego Komitetu są niezmiernie zbliżone do pasowań przyjętych w naszym układzie, a w każdym razie daleko bardziej niż do pasowań włączanych układów krajów reprezentowanych w Komitecie; przypomnieć warto, że opierając się zasadniczo na układzie szwedzkim, w tych właśnie pasowaniach włączanych odstąpiliśmy odeń i, w drodze logicznie pomyślanego kompromisu między nim a układem czechosłowackim, stworzyliśmy własne pasowania włączane. Projekt komitetu przyjęć możemy jako wyraźne potwierdzenie trafności naszego wyboru.

W. M.

Bibliografia.

Mechanika budowli, Witold Wierzbicki, inż., dr. nauk technicznych, docent politechniki warszawskiej. Nakład Komisji Wydawn. Br. Pom. Stud. Politechniki Warszawskiej. Str. 603. Warszawa, 1929.

Miło jest zwrócić uwagę na dobrą i wartościową książkę, a do takich książek należy podręcznik omawiany, i to tak ze względu na swój zakres, jak również na sposób ujęcia.

Na około sześciuset stronach ujmują autor kolejno następujące działy: I. Charakterystyka przedmiotu. II. Składanie i rozkładanie sił. III. Momenty statyczne i momenty bezwładności. IV. Momenty zginające i siły poprzeczne w belkach prostych statycznie wyznaczalnych. V. Naprężenie i odkształcenie przy wyciąganiu i ściskaniu. VI. Naprężenie i odkształcenie przy zginaniu w pł. sił. VIII. Równanie równowagi sprężystej w płaszczyźnie i wykresy naprężeń. IX. Wyznaczanie naprężeń bezpiecznych. X. Uogólnienie zjawisk zginania i ściskania. XI. Belki statycznie niewyznaczalne. XII. Układy ramowe. XIII. Układy krzywolinijne. XIV. Kratowice przegubowe. XV. Układy ramowo-kratowe. XVI. Energia soredysta. XVII. Wytrzymałość na wpływy dynamiczne. XVIII. Równowaga mas ziemnych. XIX. Murry podporowe i zapory. XX. Układy przestrzenne pełne. XXI. Układy przestrzenne kratowe.

Podaję celowo zestawienie tytułów wszystkich rozdziałów, gdyż charakteryzuje ono najlepiej wielostronność i całościowość kwestyj, traktowanych w tem dziele. Omówione są w niem wszystkie najważniejsze zagadnienia, jakie stają przed inżynierem konstruktorem i architektem, w sposób pragmatyczny, jasny, przystępny, a ścisły — i to z ciągłym odnoszeniem się do konkretnych spraw, z jakimi zetknąć się mogą. Myśl ta przebiega z każdego rozdziału, przez co podręcznik nabiera specjalnej wartości. Np. w dziale XX omówione są płyty, zbiorniki, kopuły i sklepienia krzyżowe i klasztorne. Jako inny przykład podam, że przy omawianiu murów oporowych autor poruszył nawet obliczanie murów słuzowych z otworami podłużnymi.

Wartość dzieła zwiększa samodzielne potraktowanie poszczególnych zagadnień, oraz podanie wyników prac autora (np. o wytrzymałości prętów złożonych w mostach żelaznych).

Dla inżynierów, będących głównie praktykami, byłoby rzeczą pożyteczną dodać przykłady, któreby ułatwiły im praktyczne zastosowanie książki. Uwaga ta podyktowana jest raczej względami czysto praktycznymi. Jeżeli zaś chodzi o treść książki, o jej układ, o wartość wewnętrzną, to stoi ona wysoko i jest bardzo cennym nabytkiem naszej literatury technicznej. Polecić ją gorąco można nie tylko studentom, którzy zgłębiają dopiero nauki techniczne, ale także — bodaj czy nie w pierwszym rzędzie — i inżynierom w pełni sił i pełni pracy.

St. Bryła.